

Lánnyá válik, s útra kel

Menyhért Anna:

Vándorlány és az elvarázsolt Kisváros

NAGY CSILLA

„Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy lány. Vándorlány volt ő, mint a madarak, de nem mondom, hogy szabadon, mert vándorolni néha épp olyan teher, mint mindig egy helyben maradni.” (2.) Menyhért Anna *Vándorlány és az elvarázsolt Kisváros* című meseregényének első, pontosan megfogalmazott sorai mintegy előrevetítik azt a kettős mesei hagyományt, amelybe a kamaszoknak (pontosabban 8 év felettieknek) szóló mű integrálódik. Ahogy a szerző *Szelence* (Palatinus, Budapest, 2009) című verseskötete is több ponton izgalmas módon kapcsolódik a nő megszólalás folklorisztikus hagyományához, úgy a *Vándorlány...* is, a kortárs gyerekirodalmi trendekkel bizonyos mértékig szándékosan szembefordulva, termékeny módon hasznosítja a népmesei hagyományokat, a szimbolikus nyelvet. A főszereplőnek a varázsmesei kánon szerint egy küldetést kell teljesítenie, azonban – ahogy az idézet érzékelteti – a nehézségekkel egy olyan közegben kell megküzdenie, amelyet a (poszt)modern ember világról való tudása, egzisztenciális kérdései, félelmei és kortárs szereplehetőségei határoznak meg. Az elbeszélés önreflexív, helyenként poétikus, balladisztikus (Menyhért Anna kis ló-történeteire emlékeztető) nyelve szintén ezt a kettősséget, a népmesék és a kortárs mesék beszédmódjának kettősségét hordozza.

Vándorlány a népmese főszereplőjéhez hasonlóan nem egyedi névvel, hanem helyzetét és identitását azonosító, beszélőnévvel rendelkezik. „Vándor”, azaz utazó, aki két hely, két idősík, ha úgy tetszik, két világ között közlekedik; és „lány”, aki a varázsmesék legkisebb fiú-hőséhez hasonlóan meghatározott fejlődési utat kell, hogy bejárjon. A történet szerint autóval „úton van” a barátaival (a nála idősebb Nagyfiúval, a Nagyfiú lánytestvérével, Zergével, valamint az ikrekkel, Licsivel és Locsival). Megpillantja az elvarázsolt Kisvárost, amelyről később kiderül, hogy aki egyszer elhagyja, az soha többé nem talál vissza. „Jó fél éve kezdett elnéptelenedni a város. Nem tértek vissza a költöző madarak. Nem jött többé a postás. Nem jött többet az újságos. Nem repültek idegen madarak a város felett. Nem szólt többé a rádió. Nem kötöttek ki hajók. Nem jöttek többé buszok és autók. Így kezdődött a járvány.” (14.)

Az átok, a varázslat megtörése Vándorlány feladata, eközben azonban különböző próbákat kell kiállnia: az egyes epizódokban döntéseket kell hoznia, egy-egy meghatározott szituációban a megfelelő viselkedési formát kell választania. Olyan különleges tulajdonsággal kell rendelkeznie, amelynek segítségével leküzdí az akadályt (az Ittfoglalak Fogadóban egyedül rá nem hat az vizályt keltő varázsrágacs); el kell végeznie a munkát, ami időszerű (Céklamező); be kell töltenie a hiányt, rendszereznie kell a jeleket (a Cölöplény könyvet ír, amelynek nincs olvasója); és fel kell tudni ismernie a segítőköt (a Céklamadarat és Górit, a kisiút), valamint az átok valódi természetét (segítséget kell nyújtania az Óriásnőnek). Az állomások a népmesék elvarázsolt kastélyait, kunyhóit idézik; a segítők éppúgy véletlenszerűen bukkannak fel, és íratlan szabályok betartását követelik, mint például a népmesékben a boszorkányok, akiket „öreganyámnak” kell szólítani, vagy a griffmadarak, akiket csak a kiválasztott lovagolhat meg.

Menyhért Anna kötetében arra vállalkozik, hogy a mese eredeti funkcióját megőrizve szimbolikus viselkedésmintát, alternatívát kínáljon a hétköznapi élethelyzetek, dilemmák, traumák feldolgozására. Ebben a történetben azonban az elsődleges „válsághelyzet” a kamaszkor, a nőiség megélésének, szereplehetőségeinek a traumája: Vándorlány érényei (amelyek kiválasztottá teszik) feminin testi és mentális tulajdonságok, a gender-identitást körvonalazzák. Nem egy passzív női mesefiguráról van szó, aki várakozik, míg megtörténnek körülötte az események, hanem olyan cselekvő hősről, aki a klasszikus (férfi) mesehősök ügyességével, éles eszével és mindvégig választási lehetőséggel is rendelkezik: „Szép volt a lány, sudár az alakja, sötét a szeme, sötét a szempillája, rózsás az arca, gesztenyeszín a haja. Szép ruhákat hordott, de kényelmeseket. Néha, ha az alkalom úgy kívánta, ügyesen kicsípte magát. Szerette a családját, szerette a barátait, szerette az életét. Szeretett vendégségbe menni, szerette a gondolkodást, a szépítkezést, a mozgást, az olvasást. Legtöbbször jókedvű volt, de olykor

szomorúság lepte meg, s nem tudta, miért. Ilyenkor vándorútra indult, vagy épp ellenkezőleg, otthon bekucorodott a paplan alá. Nem volt ebben semmi szabály, de mégis szabályosan kerekedtek ki belőle a történetek.” (2.)

Azonban nemcsak a főszereplő jellemzése, illetve a segítő fiúkhöz (Górihoz, Nagyfiúhoz) való komplex viszony, hanem a próbatételek/megfelelő viselkedési formák egy része is a női identitás attribútumaként azonosítható. A Céklamezőn Vándorlányunk három céklareceptet kell leírnia és elkészítenie ahhoz, hogy a Céklamadártól segítséget kaphasson – módszertani szempontból is remek ötlet, hogy a céklasaláta, a Rubinni nevű céklás turmix és Nagymama céklamuffinjának receptje ténylegesen szerepel a könyvben. (26., 27., 95.) Az Óriásnő pedig azért küldi a Kisvárosra az átkot, mert nincs, aki befonja a haját, és emiatt bosszús – a haj mint a női identitás jelképe, és az, hogy a problémát csak egy női mesehős ismerhette fel, szintén arra utal, hogy Vándorlány története elsősorban beavatástörténet, a lányság/nőiség határhelyzetére kínál alternatívát. Menyhért Anna regénye tehát „komoly” olvasmány, abban az értelemben, hogy rendkívül fontos morális kérdésekhez, általános emberi viselkedési normák definiálásához jut el, amelyek közül csak egy a női szerepválasztás szabadsága, a saját sors, az útvonal uralhatósága, amely tulajdonképpen Vándorlány sikerét biztosítja. Azonban az a komplexitás, gondolatiság, ami a recenzens számára a legizgalmasabb szempontot jelentette, nem nyomja rá a bélyegét magára az olvasmányra: a szöveg leginkább azért élvezhető, mert az olvasó (akkor is, ha nagyon régen elmúlt 8) rendkívül könnyen felismeri Vándorlányban önmagát, vele együtt mérlegel minden döntéshelyzetet, győzi le az akadályokat, szabadítja meg az átoktól a Kisvárost – egy kicsit maga is hőssé, hősnővé lesz.

A *Vándorlány és az elvarázstolt Kisváros*, miközben a legősibb hagyományainkat integrálja, friss, kortárs, a mai problémákra nyitott és azokra választ kereső, fűrkésző olvasmány.

(Balogh Andrea illusztrációival. Pozsonyi Pagony, Budapest, 2012)

